Ogólnopolska Sieć Zagród Edukacyjnych

PODSTAWY METODYKI ZAJĘĆ

ORGANIZOWANYCH W WARUNKACH GOSPODARSTWA ROLNEGO

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Publikacja opracowana przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

PODSTAWY METODYKI ZAJĘĆ

ORGANIZOWANYCH W WARUNKACH GOSPODARSTWA ROLNEGO

Kraków 2020

PODSTAWY METODYKI ZAJĘĆ ORGANIZOWANYCH W WARUNKACH GOSPODARSTWA ROLNEGO

Edyta Klimowska-Bobula, Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie

Wydanie II

Opracowanie graficzne, skład: Dorota Flaga, Wydawnictwo BioDar

Wydawca
Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie
ul. Meiselsa 1, 31-063 Kraków

© Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie
Kraków 2020

ISBN 978-83-63313-23-4

Publikacja bezpłatna przygotowana w zakresie operacji pn. „VI Ogólnopolski Zlot Zagród Edukacyjnych" w ramach Planu Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 – Plan operacyjny na lata 2020-2021.

Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich

Odwiedź portal KSOW – www.ksow.pl
Zostań Partnerem Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich

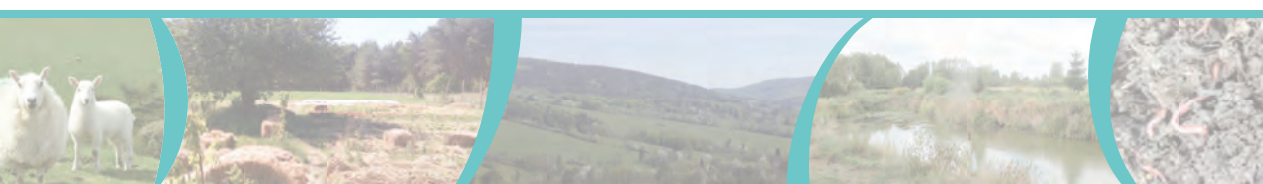

SPIS TREŚCI

Wstęp 5

I. Podstawy metodyki prowadzenia zajęć edukacyjnych w zagrodzie edukacyjnej 6

II. Przykłady gier i zabaw oraz aktywności, które mogą być podejmowane przez dzieci w zagrodzie edukacyjnej (z praktyk szwajcarskiej Szkoły w Zagrodzie Chłopskiej SCHuB) 26

1. Polowanie na obiekty 26
2. Pochodzenie produktów 26
3. Zgadnij, jakie to zwierzę 27
4. Rajd po gospodarstwie 27
5. Profesjonalista 27
6. Spirala 28
7. Polisensoryczne (wielozmysłowe) poznawanie zagrody 29

Bibliografia 31

WSTĘP

Edukowanie dzieci, młodzieży i dorosłych to odpowiedzialne zadanie, zwłaszcza, kiedy jest prowadzone przez osoby, które nie mają wykształcenia kierunkowego. Stąd niniejsza broszura przybliżająca podstawowe zagadnienia potrzebne do planowania i realizacji działań edukacyjnych w warunkach gospodarstwa rolnego lub agroturystycznego. Materiały wzbogacone są pomysłami różnorodnych aktywności podejmowanych przez dzieci w zagrodzie oraz grami i zabawami wykorzystywanymi w praktyce szwajcarskiej Szkoły w zagrodzie Chłopskiej (SCHuB), które zostały udostępnione dzięki projektowi realizowanemu w latach 2013-2014 przez cztery wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego oraz Stowarzyszenie Rolników Tessynskich.

Wracając do zagadnień metodyki, pamiętajmy, że zagroda wiejska jest wyjątkowym miejscem, które dzięki swoim naturalnym zasobom zachęca do stosowania metod nauczania polegających na samodzielnym dochodzeniu do wiedzy (uczenia się przez odkrywanie), metod waloryzacyjnych (uczenia się przez przeżywanie), metod praktycznych (uczenia się przez działanie), metod aktywizujących oraz implantacji założeń inteligencji wielorakich.

Ze względu na różnorodność treści nauczania w zagrodach, które doskonale korespondują z założeniami podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w różnych typach szkół, można nie tylko wzbogacić i uatrakcyjnić proces edukacji dzieci i młodzieży, ale też wspierać ich harmonijny rozwój we wszystkich sferach (poznawczej, emocjonalnej, społecznej czy fizycznej) oraz zapobiegać powstawaniu deficytów wynikających z braku kontaktu z naturą.

I. PODSTAWY METODYKI PROWADZENIA ZAJĘĆ EDUKACYJNYCH W ZAGRODZIE EDUKACYJNEJ

Podjęcie decyzji o prowadzeniu zajęć edukacyjnych w naszej zagrodzie powinno być poprzedzone szeregiem czynności przygotowujących całą przestrzeń, w której będą prowadzone zajęcia, oraz choćby podstawowym przygotowaniem nas – jako nauczycieli przewodników po świecie wiedzy o gospodarstwie, przyrodzie, okolicy... Ważne, byśmy odpowiedzieli sobie na kilka podstawowych pytań: co i gdzie chcemy pokazać, w jaki sposób, za pomocą jakich narzędzi, w jakim czasie i jaki cel chcemy osiągnąć. Pomocna w tym zakresie jest wiedza z zakresu dydaktyki. **Dydaktyka –**

> to jedna z podstawowych nauk pedagogicznych, której przedmiotem jest kształcenie ludzi, a więc wszelkie **nauczanie innych i uczenie się**, niezależnie od tego, czy odbywa się ono w szkole, poza szkołą czy w codziennych sytuacjach życiowych. Dydaktyka zajmuje się badaniem działalności osób nauczających i uczących się, celów i treści oraz metod, środków i organizacji kształcenia, jak również badaniem społecznego i materialnego środowiska, w którym się ta działalność odbywa. Dydaktyka dzieli się na dydaktykę ogólną i szczegółową. Dydaktyka ogólna bada problemy podstawowe, a przy tym wspólne dla wszelkiego nauczania i uczenia się, dydaktyka szczegółowa, zwana też metodyką nauczania, bada zagadnienia specyficzne dla jakiegoś szczególnego rodzaju nauczania, dla wybranego przedmiotu nauczania czy też jakiegoś typu lub szczebla szkoły.[1]

[1] „Słownik pedagogiczny" W. Okoń, PWN, Warszawa 1987.

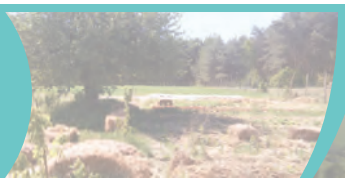
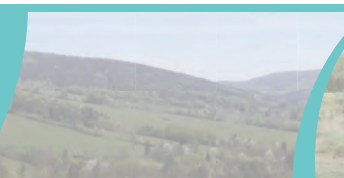

Organizacja zajęć w warunkach gospodarstwa rolnego lub agroturystycznego

Organizacją zajęć w zagrodzie edukacyjnej powinna być realizowana w oparciu o przygotowane programy i przebiegać w trzech etapach składających się z:

- przygotowania zajęć;
- realizacji zajęć;
- ewaluacji.

1. Przygotowanie zajęć

Przygotowanie zajęć polega na wspólnym przygotowaniu (merytorycznym, metodycznym i organizacyjnym) nauczyciela i gospodarza (wspólne tworzenie planu wizyty z podziałem na czynności dla gospodarza i nauczyciela, określanie ostatecznego celu edukacyjnego, tematu zajęć, ustalanie metod nauczania, pomocy i materiałów dydaktycznych, poziom merytorycznego adekwatnego do wieku i wiedzy dzieci, przedstawianie oczekiwań gospodarza i uczniów oraz inne szczegóły organizacyjne dotyczące np. menu). Dobrym rozwiązaniem jest wcześniejsze przygotowanie klasy do wizyty w zagrodzie przez nauczyciela (nauczyciel w szkole może przeprowadzić lekcję będącą wstępem do tematu, który będzie kontynuowany w gospodarstwie. Może opracować listę „życzeń i oczekiwań", przygotować wstępną listę pytań. Udzielić wskazówek dotyczących właściwego ubioru i wyposażenia, które należy ze sobą zabrać. Sprawdzić, czy wśród uczestników wyjazdu są dzieci podatne na alergie i uczulenia).

Co rośnie w ogrodzie i zagrodzie, czyli o przygotowaniu merytorycznym (przedmiotowym)

Na tym etapie wybieramy zagadnienia i treści, które będą przedmiotem zajęć, oraz ustalamy kolejność, według której będą prezentowane. Treści kształcenia - (wg Kupisiewicza) to całokształt podstawowych umiejętności i wiadomości z dziedziny nauki, techniki, kultury, sztuki, praktyki przewidzianego do opanowania przez uczniów podczas trwania procesu dydaktycznego. W naszym przypadku są to wszelkie informacje na temat naszej zagrody, zwierząt, roślin, najbliższej okolicy, historii, mieszkańców; tego co typowe dla regionu i tego, co unikatowe. Oczywiście każdy z nas posiada różny poziom wiedzy z różnych dziedzin. Najważniejsze, by **dobrze znać zagadnienia bezpośrednio związane z gospodarstwem**. Dobrze jest

jednak brać pod uwagę szerszy kontekst (np. jeśli w gospodarstwie prowadzimy produkcję jabłek, a nasz region słynie z produkcji musu jabłkowego, powinniśmy wiedzieć między innymi: jakie są tradycje sadownictwa, jakie odmiany jabłoni są uprawiane, do czego wykorzystywane są jabłka i jabłonie, co jest niezbędne do ich produkcji, jaki obszarzajmująsady, jaka jest skala produkcji musu, najciekawsze przepisy kulinarne, a może potrawy regionalne na bazie jabłek i musu). Tematyka zajęć powinna być związana z charakterem gospodarstwa, z tym, co znajduje się w gospodarstwie, co się w nim produkuje, hoduje; może nawiązywać do tradycji regionu, zainteresowań gospodarzy itp. Dzięki takiemu podejściu, będziemy mogli stworzyć spójną i autentyczną ofertę. Poza tym, będziemy „merytorycznie bezpieczni", bo jeśli dobrze znamy się na tym, czym się zajmujemy, będziemy mogli odpowiedzieć na większość pytań. Przygotowanie merytoryczne możemy rozpocząć od przewertowania programów nauczania oraz podręczników szkolnych naszych dzieci lub dzieci sąsiadów. Da nam to obraz zarówno tematów, treści, jak również stopnia ich trudności na różnych etapach nauczania. Możemy korzystać z różnorodnych książek, czasopism branżowych, danych statystycznych, stron internetowych; pamiętajmy jednak – **nasza wiedza musi być wiarygodna,** bo to my w pełni odpowiadamy za to, co i jak zapamiętają dzieci.

Następnie definiujemy cel naszych zajęć. Cele kształcenia to świadomie planowe efekty edukacji, odnoszące się do pożądanych zmian, które zachodzą w wiedzy, umiejętnościach, zdolnościach, zainteresowaniach uczniów pod wpływem procesu dydaktyczno - wychowawczego. Bardzo ważne, by definiować je w sposób umożliwiający określenie stopnia ich realizacji (mierzalne w czasie, konkretne, precyzyjne, adekwatne w odniesieniu do zagadnienia, które jest tematem zajęć edukacyjnych). Trafne zdefiniowanie celu naszych zajęć pomoże w zachowaniu dyscypliny tematycznej i czasowej. Jeśli więc za cel przyjmiemy *Zapoznanie dzieci z zagadnieniami związanymi z wypiekiem chleba*, to pamiętajmy, aby treści związane były z naszym tematem. Znając dziecięcą ciekawość i skłonność do zadawania pytań, których nie należy ignorować, możemy nie zdążyć w określonym czasie z zaprezentowaniem istotnych dla tematu treści.

Pamiętajmy jednocześnie, że celem kształcenia jest nie tylko przekazywanie wiadomości, ale również wyrabianie umiejętności i kształtowanie postaw. Stąd nasze cele powinny być kierowane na: przekazywanie i przetwarzanie treści w celu ich zapamiętania, zrozumienia, możliwości zastosowania w sytuacjach typowych i problemowych oraz wychowywanie.

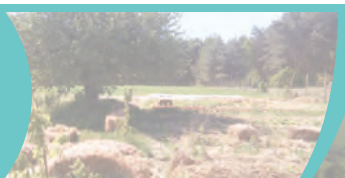
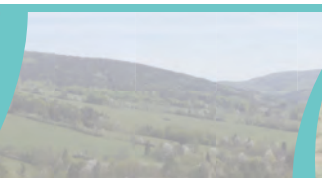

Jak i którędy, by dotrzeć do celu, czyli o przygotowaniu metodycznym

Jeśli zależy nam na dobrym przygotowaniu, powinniśmy przed zorganizowaniem wizyty dowiedzieć się: jak liczna jest grupa, w jakim wieku są dzieci, jaki program realizuje, na ile treści zaproponowane w naszym programie są dla dzieci nowe, czy dzieci wiedzą coś na temat, który będzie realizowany w naszym gospodarstwie, na czym bardziej zależy nauczycielowi (by lekcja była ilustracją do jego zajęć i wpisywała się w podstawy programowe czy stanowiła zupełnie autorski projekt gospodarza), powinniśmy również – wspólnie z nauczycielem – określić cel lekcji. Dobra współpraca z nauczycielem-opiekunem, może przynieść obopólne korzyści zarówno dla gospodarza, który pod kierunkiem nauczyciela będzie dobrze przygotowany, jak również dla nauczyciela, który wiedząc, w jakim zakresie program zajęć w zagrodzie koresponduje z programem realizowanym przez niego realizowanym, chętnie skorzysta z naszej oferty. Jeśli chodzi o *formy organizacyjne*, w naszym przypadku będą to zajęcia prowadzone raczej w grupie (grupowe), pozalekcyjne i pozaszkolne.

Kolejną ważną kwestią na tym etapie jest wybór **metody nauczania** rozumianej jako zbiór celowo podejmowanych działań, sposób pracy z uczniami umożliwiający przyswajanie wiedzy oraz zastosowanie jej w praktyce; we współczesnej metodyce równie ważne – rozwijanie umiejętności oraz kształtowanie postaw i zachowań. W literaturze przedmiotowej pojawia się podział na metodykę ogólną i szczegółową (dotyczącą poszczególnych przedmiotów).

Istnieje wiele koncepcji podziału metod nauczania. Do najczęściej przytaczanych należą klasyfikacje proponowane przez:

1. K. Sośnickiego, który wyróżnia dwie metody uczenia się:
   - sztuczne (szkolne, uczeń przyswaja „gotową" wiedzę od nauczyciela),
   - uczenie się naturalne, któremu odpowiadają dwie grupy metod nauczania: metody podające i metody poszukujące (uczeń samodzielnie dochodzi do wiedzy);
2. B. Nawroczyńskiego, wyróżniającego metody:
   - podające, poszukujące i laboratoryjne (uczeń dochodzi do wiedzy poprzez doświadczenia);
3. W. Okonia, podającego cztery grupy metod kształcenia:
   - metody asymilacji wiedzy (metody podające, np.: pogadanka, wykład, dyskusja, praca z książką) oparte przede wszystkim na aktywności poznawczej o cechach odtwórczych,

- metody samodzielnego dochodzenia do wiedzy (metody problemowe, np.: klasyczna metoda problemowa, metoda przypadków, metoda sytuacyjna, giełda pomysłów, burza mózgów, gry dydaktyczne),
- oparte na twórczej aktywności poznawczej polegającej na rozwiązywaniu problemów; metody waloryzacyjne (metody eksponujące, impresyjne i ekspresyjne), polegające na dominującej aktywności emocjonalno-artystycznej; metody praktyczne polegające na wykorzystaniu aktywności praktyczno-technicznej, zmieniającej otoczenie, tworzące nowe jej formy.

Ujednolicone kryteria klasyfikacji metod nauczania możemy podzielić na metody oparte na słowie, obserwacji i działalności praktycznej uczniów. W pierwszej grupie (metod słownych) Kupisiewicz umieścił: pogadankę, opowiadanie, dyskusję, wykład i pracę z książką, w drugiej grupie metod opartych na obserwacji (oglądowych): metodę pokazu oraz metodę pomiaru rzeczy, zjawisk i procesów, zaś w grupie metod opartych na działalności praktycznej uczniów metodę zajęć laboratoryjnych oraz zajęć praktycznych. K.Kruszewski oprócz wymienionych metod wyodrębnił, i, jako pierwszy, wprowadził na grunt polski z zachodniej dydaktyki metody problemowe (gry dydaktyczne), dokonując ich podziału na: burzę mózgów, metodę sytuacyjną, metodę symulacyjną oraz metodę inscenizacji.

Metody aktywizujące

Metody polegające na zwiększeniu roli i udziału uczniów w procesie edukacyjnym przy jednoczesnym ograniczaniu roli nauczyciela do „przewodnika" czy „pomocnika". Rolą nauczyciela jest stworzenie takich warunków, by uczeń uczył się myśleć, poszukiwać, odkrywać, doskonalić się, ale również komunikować, działać i współpracować w grupie. Metody aktywizujące charakteryzuje duża siła pozwalająca na stymulowanie aktywności uczniów i nauczycieli, wysoka skuteczność oraz duża różnorodność i atrakcyjność. Do najważniejszych zalet metod aktywizujących należą, poza rozbudzaniem zainteresowań przedmiotem, doskonalenie umiejętności przydatnych nie tylko podczas lekcji, ale również w codziennym życiu, np. analitycznego i syntetycznego myślenia, samodzielnego wyciągania wniosków, myślenia krytycznego, kreatywności, umiejętności odnalezienia się w nowej sytuacji, odpowiedzialności za podejmowane decyzje, komunikatywności, zabierania głosu w dyskusji, argumentowania, negocjowania itp. Istnieje wiele metod aktywizujących, które możemy stosować na każdym etapie kształcenia, możemy je również zestawiać i łączyć lub stosować tylko wybrane ich elementy, w zależności od potrzeb.

Ogólny podział metod aktywizujących:

- **Metody problemowe –** rozwijające umiejętność krytycznego myślenia. Polegają na przedstawieniu uczniom sytuacji problemowej oraz organizowaniu procesu poznawczego przy wykorzystaniu różnorodnych źródeł informacji, np.: filmy dydaktyczne, fotografie, rysunki, informacje z Internetu, wykresy, dane liczbowe itp. Pozwalają one na uruchomienie procesów poznawczo-wychowawczych takich jak analizowanie, wyjaśnianie, ocenianie, porównywanie, syntetyzowanie i wnioskowanie. Do przykładów w tej grupie należą metody burzy mózgów, obserwacji, dyskusji panelowej, metody problemowe, studium przypadku.
- **Metody ekspresji i impresji –** nastawione na emocje i przeżycia. Pomagają w zaangażowaniu emocjonalnym uczniów, które jest skutkiem doznań i przeżyć związanych z wykonywaniem określonych zadań. Przykłady metod: drama, metoda symulacyjna, mapa mózgu, metoda laboratoryjna, metoda projektu.
- **Metody graficznego zapisu –** w których proces podejmowania decyzji przedstawia się za pomocą graficznego zapisu. Metody graficznego zapisu zachęcają do samodzielnego podejmowania decyzji. Przykłady metod: drzewko decyzyjne, rybi szkielet, plakat, mapa pojęciowa: mentalna, mózgu, myśli, pamięci, śnieżna kula, mapa skojarzeń.

Jak wybrać właściwą drogę?

Dobór metod nauczania zależy od: wieku uczniów, treści nauczania, celów i zadań oraz organizacji i środków, których zamierzamy użyć do przeprowadzenia zajęć oraz oczywiście naszej wiedzy i doświadczenia w wymienionym zakresie. Podejmując decyzję o tym, w jaki sposób chcemy przeprowadzić zajęcia, powinniśmy być świadomi uwarunkowań procesu zapamiętywania i uczenia się oraz zależności pomiędzy sposobem percepcji, metodą nauczania a zapamiętywaniem.

Pomocne w tym zakresie będą założenia systemu pedagogicznego, opracowanego przez John'a Dewey'a, którego głównym założeniem było skoncentrowanie zasad doboru treści i metod kształcenia wokół psychicznych właściwości dziecka, jego potrzeb i zainteresowań. Zasada *learning by doing* (uczenie się przez działanie) legła u podstaw tzw. ery nowego wychowania i współczesnej dydaktyki, tworząc programy nauczania dla dzieci i młodzieży, kierujące się potrzebami społecznymi i indywidualnymi, przy czym eksponuje się konieczność zapewnienia uczniom warunków sprzyja-

jących wykonywaniu czynności teoretycznych i praktycznych. W procesie nauczania wskazuje się na ogromne znaczenie kontaktu ucznia z naturą, najbliższym otoczeniem i powiązania z nim przekazywanych treści; ważnym aspektem jest również kształtowanie postaw odpowiedzialności człowieka za środowisko. Kontakt z przyrodą pozwala na zaangażowanie emocjonalne uczniów, co prowadzi do szybszego i bardziej trwałego przyswajanie wiedzy, sprawia też, że z tego rodzaju „zasobów pamięci" łatwiej jest czerpać, gdyż jest to wiedza „autentyczna", „doświadczona niemal na własnej skórze".

Niżej przedstawiona piramida Dale'a wskazuje na wysoką skuteczność zapamiętywania w sytuacji działania, wykonywania czynności, nauczania przy jednoczesnym wysokim poziomie zaangażowania, a najniższą w sytuacji biernego słuchania czy patrzenia.

Ryc. 1. Piramida zapamiętywania Dale'a
Rysunek ze strony:
http://www.partnerzy-w-nauce.us.edu.pl/biuletyn-dla-nauczycieli

By efekt naszych zajęć był bardziej trwały, zadbajmy więc o zaangażowanie dzieci, stwórzmy warunki do „przeżycia wizyty", dajmy pozytywne emocje. Zalecanymi metodami są te polegające na samodzielnym dochodzeniu do wiedzy (uczenie się przez odkrywanie), metody waloryzacyjne (uczenia się przez przeżywanie), metody praktyczne (uczenie się przez działanie), metody aktywizujące oraz wykorzystujące teorię inteligencji wielorakich.

Patyk, szkiełko i ziarenko, czyli o pomocach dydaktycznych w zagrodzie edukacyjnej

Kolejnym elementem, o jaki należy zadbać, są pomoce i środki dydaktyczne (przedmioty, które, dostarczając uczniom określonych bodźców sensorycznych oddziałujących na wzrok, słuch, dotyk, ułatwiają im bezpośrednie poznanie rzeczywistości"[2]). Środki dydaktyczne pełnią niezwykle ważne funkcje. Wśród nich możemy wyróżnić: poznawczą (służą bezpośredniemu poznaniu przez ucznia rzeczywistości), kształcącą (są narzędziami rozwijania zdolności poznawczych oraz uczuć i woli dzieci), dydaktyczną (stanowią źródło zdobywanych przez uczniów wiadomości i umiejętności, ułatwiają utrwalanie przerobionego materiału, weryfikację hipotez czy sprawdzenie stopnia opanowania wiedzy). Wśród wielu typologii na uwagę zasługuje podział dokonany przez E. Flaminga oaz J. Jacoby'ego na: środki naturalne, techniczne (wzrokowe: tablica, rysunek, fotografia itp. słuchowe: nagrania, audycje i symboliczne (przedstawiające rzeczywistość za pomocą słowa żywego i drukowanego np.: znaki graficzne, wykresy, mapy, podręczniki szkolne). Uproszczony podział srodkow dydaktycznych: wzrokowe, słuchowe oraz wzrokowo-słuchowe. Zagroda edukacyjna jest miejscem, które w całości możemy traktować jako środek dydaktyczny. Tutaj każdy przedmiot może być cenny. Jego wartość polega na tym, że jest prezentowany „w naturalnym środowisku", ponadto możemy go nie tylko zobaczyć, usłyszeć i dotknąć, ale również poczuć. Do tzw. „naturalnych" pomocy dydaktycznych zaliczyć możemy: krajobraz, otoczenie zagrody,

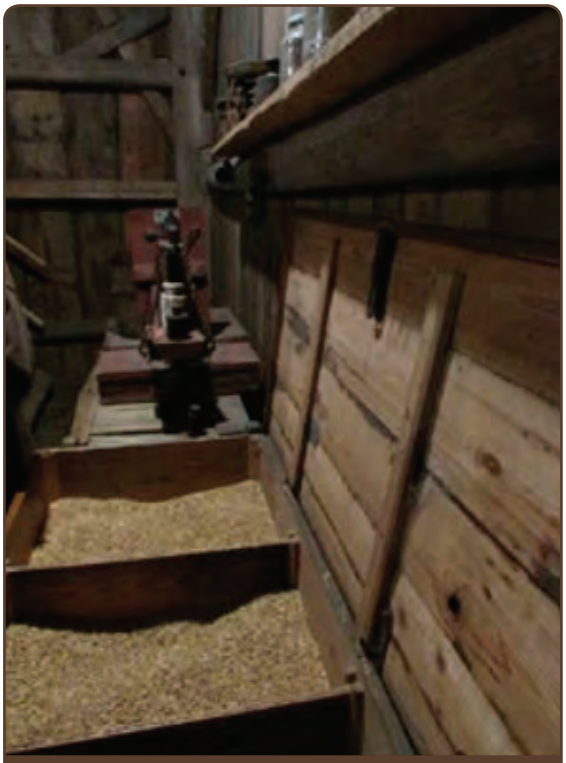

Ryc. 2. Dom chleba (województwo śląskie)

[2] Cz.Kupisiewicz, Podstawy dydaktyki ogólnej.

obiekty, zwierzęta, rośliny, maszyny i rządzenia rolnicze, narzędzia i sprzęt wykorzystywany do pracy w gospodarstwie, ale również drobne przedmioty, które możemy wykorzystać bezpośrednio do prowadzenia zajęć; np.: wiaderka, koszyki, powróz, patyk... Nasze pomoce nie muszą być wymyślne, patyk może być o wiele bardziej inspirujący niż niejedna skomplikowana pomoc dydaktyczna. Niektóre proste przedmioty mogą stanowić „oś lekcji", wokół której zbudujemy scenariusz. Np. jeśli w naszym regionie istnieje tradycja wyplatania koszy wiklinowych możemy przygotować zajęcia, na których opowiemy dzieciom o wiklinie - jej rodzajach, „technologii produkcji", znaczeniu dla miejscowej gospodarki, kultury, zastosowaniu; nie zapominając o aktywizowaniu dzieci, poprzez np. zadawanie pytań („czy widzieliście przedmioty z wikliny", „do czego mogą służyć", „czym różni się naczynie wiklinowe od szklanego" itp.). Pytania muszą być związane z tematem zajęć. Zadajemy je umiejętnie, pozwalając dzieciom na wypowiedzenie swojego zdania, dbamy jednocześnie, by prowadziły do jakiegoś celu, konkluzji i pozwoliły na zakończenie zajęć w planowanym czasie. Lekcja może być połączona z warsztatami wikliniarskimi, na których dzieci wykonają własnoręcznie jakiś przedmiot lub jego fragment.

Przykłady naturalnych pomocy dydaktycznych wykorzystywanych w gospodarstwach zrzeszonych w OSZE.

Ryc. 3. Skarby Natury (województwo lubelskie)

Drugą grupę stanowią pomoce, które wymagają wcześniejszego opracowania. Mogą to być własnoręcznie przygotowane karty pracy, plansze, makiety, puzzle.

Ryc. 4. Materiały z gospodarstwa edukacyjnego Didier i Elwiry Lorchel, Chasselay – Francja

Ryc. 5. „Od jajka do kury" Materiały z gospodarstwa edukacyjnego Flora Exertier, Bellecombe-en-Bauges, Francja

Na rynku dostępne są również gotowe plansze, gry, układanki, tablice itp., z których korzysta wiele zagród edukacyjnych w Polsce.

Wśród pomocy dydaktycznych w naszej zagrodzie, mogą się znaleźć lornetki, szkła powiększające czy nawet mikroskopy. Jednak wszystkie muszą spełniać warunki bezpieczeństwa (nie mogą posiadać ostrych krawędzi, muszą być zrobione z nietoksycznych materiałów itp.). Aby właściwie spełniały swoje funkcje, muszą być:

- łatwo dostępne, a uczeń musi umieć się nimi posługiwać;
- narzędziami pracy umożliwiającymi samodzielne zdobywanie wiedzy;
- przydatne do rozwiązywania konkretnych zadań lub weryfikowania hipotez;
- adekwatne do treści.

Ryc. 6. Urządzenia w zagrodzie Agroturystyka Wisienka – Zielone Laboratorium (województwo dolnośląskie)

Ryc. 7. Zagroda bednarza (województwo łódzkie)

Gazda czy mentor, czyli o roli gospodarza w zagrodzie edukacyjnej

Kolejną kwestią na etapie przygotowania metodycznego jest określenie zakresu czynności gospodarza, dzieci oraz nauczyciela lub rodzica, gdyż zakładamy, że grupa będzie się znajdować pod ich opieką. Modele zajęć mogą być budowane w zależności od roli gospodarza i nauczyciela (rodzica), która jest uwarunkowana poziomem wiedzy oraz umiejętnościami i predyspozycjami gospodarza oraz zaangażowania w prowadzenie zajęć nauczyciela.

Rola gospodarza może być:

- **I podstawowa**, wówczas, kiedy dobrze zna zagadnienia merytoryczne bezpośrednio związane z działalnością prowadzoną w swoim gospodarstwie, potrafi odpowiadać na pytania dotyczące bezpośrednio tego, czym się zajmuje;
- **II poziom zaawansowania**, kiedy posiada szerszą wiedzę również na temat regionu, charakterystycznych dla niego zjawisk, historii, kultury, tradycyjnych zawodów, produktów regionalnych itp.;

- **III poziom zaawansowania**, kiedy jest zdolny do planowania procesu dydaktycznego w oparciu o wiedzę merytoryczną i dydaktyczną, samodzielnie przygotowuje zajęcia dopasowując je do poszczególnych grup wiekowych, różnicujący metody pracy, w zależności od potrzeb i możliwości grupy;
- **IV poziom zaawansowania**, kiedy potrafi opracować program edukacyjny, na poziomie pozwalającym na jego zatwierdzenie i rekomendowanie przez kuratorium oświaty.

Na etapie przydzielania zakresu czynności dla poszczególnych prowadzących i uczestników, musimy również określić, jakie czynności w zajęciach będą wykonywać dzieci, oraz przewidzieć czas, w którym ma to nastąpić. Ważne jest również, by właściwie określić rolę nauczyciela. W praktyce OSZE dość często pojawiają się opinie gospodarzy o małym zaangażowaniu nauczycieli i opiekunów w działania edukacyjne podejmowane przez edukatorów zagród. Stąd konieczność zwrócenia uwagi nauczycielowi jeszcze przed przyjazdem, na korzyści, jakie może wynieść z lekcji w zagrodzie, i doprecyzowanie zakresu tematycznego. Zajęcia w gospodarstwie edukacyjnym prowadzone przez osobę inną niż nauczyciel dają dodatkową możliwość – prowadzenia obserwacji zachowań dzieci w innym środowisku niż szkolne. Być może będzie to miejsce, gdzie łatwiej o odkrywanie talentów związanych z innymi niż preferowane w szkole typami inteligencji – ruchowej, przestrzennej, przyrodniczej. Być może nauczyciele wyjadą od nas zainspirowani i zachęceni do prowadzenia lekcji w sposób bardziej kreatywny i aktywny.

Serduszko czy cukierek, czyli o systemie motywacji oraz formach kontroli postępów

W procesie nauczania, który odbywa się w gospodarstwie wiejskim nie powinno zabraknąć elementów, które będą wzmacniać motywację dzieci do brania czynnego udziału w zajęciach,, oraz sprawdzać, na ile zapamiętały prezentowane informacje i czy potrafią zastosować tę wiedzę w praktyce. W warunkach szkolnych taką funkcję pełni system ocen. W naszej zagrodzie możemy przygotować coś, co będzie pełnić podobną funkcje, ale w pomysłach możemy być bardziej kreatywni (odznaki „małego odkrywcy", „małego gospodarza", „strażnika przyrody", „garncarza", „kuchcika" itp., „paszport przyjaciela przyrody", „eko-paszport" itp. Mogą to być naklejki, pieczątki rozdawane dzieciom w trakcie trwania zajęć lub „zaświadczenia" czy „certyfikaty" wystawiane na koniec, potwierdzające zdobycie jakiejś

nowej „sprawności"). Pamiętajmy, że nic nie działa na dziecko bardziej motywująco niż obietnica otrzymania nagrody. Za co nagradzamy? Otóż nie tylko za udzielenie właściwej odpowiedzi, ale także za zadanie mądrego pytania, za staranne wykonanie polecenia, za wykazanie się pomysłowością w rozwiązywaniu problemu, za aktywne włączanie się w prace, ale również – jeśli nie do końca praca dziecka jest poprawna – za podejmowane próby. Pamiętajmy, że każde dziecko może wymagać indywidualnego podejścia do systemu nagradzania nawet, jeśli pracę wykonuje w grupie. Oprócz nagradzania (oceniania) indywidualnego możemy wystawiać oceny grupie dzieci. W jaki sposób sprawdzać wiedzę? Otóż możemy to zrobić w mniej klasyczny sposób (pytanie – odpowiedź) przygotowując np. *warsztaty lepienia z masy solnej*[3], na których dzieci wykonają prace związane tematycznie z omawianymi zagadnieniami (ulepią zwierzęta, owoce itp.) i za to otrzymają od nas ocenę. Dodatkowo przedmioty mogą zostać zabrane przez dzieci (do szkoły, gdzie zostanie zorganizowana wystawka ich prac; do domu, gdzie zostaną pokazane rodzicom) i spełnią dodatkowe funkcje – pomocy dydaktycznych. Innym sposobem może być *zabawa w rzucanie do koszy*.

Przygotowujemy kilka koszy, na których umocowane są rysunki zwierząt znajdujących się w gospodarstwie (krowa, koń, królik, kura, kaczka) oraz niewielkie woreczki wypełnione grochem lub piaskiem, na których naszyte są rysunki trawy, owsa, marchewki. Dzielimy dzieci na dwie drużyny, każda z nich ma za zadanie „nakarmienie" zwierzątka, czyli wrzucenie z pewnej odległości do kosza woreczka z rysunkiem pokarmu, którymi karmione są poszczególne zwierzęta. Wygrywa ta drużyna, która celnie trafi większą ilością właściwych woreczków do właściwych koszy. Zabawę możemy modyfikować. Na innych woreczkach mogą znajdować się dzieci dorosłych zwierząt, a zabawa może nosić tytuł *Pomóż dzieciom odnaleźć rodziców*. Zajęcia mogą obejmować również karmienie niektórych zwierząt pod nadzorem gospodarza i nauczyciela. Zarówno na koszach, jak i woreczka mogą znajdować się różne rysunki (w zależności od tematyki zajęć). Możemy również przygotować grę w *Zgadnij, kto tu mieszka*[4]. Dzielimy dzieci na dwie drużyny. Każda z nich ma za zadanie odnalezienie budynku lub miejsca, w którym mieszkają zwierzęta. Możemy wprowadzić dodatkowy element dźwiękowy: na pod-

[3] Przykład zarówno dla grup w wieku przedszkolnym, jak i szkolnym.
Pozostałe przykłady są propozycją dla grup przedszkolnych, po modyfikacji (podniesieniu stopnia trudności) do wykorzystania na poszczególnych etapach edukacji szkolnej.

[4] Zabawa polecana młodszym grupom przedszkolnym.

stawie odgłosów dobywających się z pomieszczeń, odgadnąć, kto obecnie znajduje się w środku. Dzięki prezentowanej zabawie dzieci nie tylko uczą się znaczenia określeń: bliżej–dalej, lewa – prawa strona, większy–mniejszy, ale równocześnie angażują wiele zmysłów (wzrok, słuch, węch) i dzięki nim pełniej poznają rzeczywistość. Zaleta uczenia się w ruchu jest jeszcze jedna – pozwala zapobiegać nudzie i „przeszkadzaniu" dorosłym, pamiętajmy, że możliwości dzieci w wieku przedszkolnym koncentrowania się na jednej czynności są ograniczone. Dlatego nie „zagadujmy" dzieci w jednym ciągu dłużej niż 10-15 minut, raczej pokazujmy, prowadźmy, pozwólmy poznawać i dotykać. Innym ciekawym sposobem może być gra *memory*. Przygotowujemy kartoniki (takiej samej wielkości), na odwrocie których rysujemy lub naklejamy pary: zwierząt i roślin, które zjadają, dorosłych zwierząt i ich dzieci, zwierząt i ich tropów itp. Odwracamy kartoniki tak, by nie było widać obrazków. Dzielmy dzieci tak, by powstało nie więcej niż 5-6 drużyn. Każda z drużyn odkrywa po dwa kartoniki, jeśli uda się trafić na parę pasującą do siebie, zabiera ją zdobywając punkt i zyskuje możliwość odkrycia kolejnych dwóch kartoników, jeśli nie, zostawia kartoniki, odwracając rysunkami do spodu. Wygrywa ta drużyna, która zbierze najwięcej prawidłowych par. Gra doskonale ćwiczy pamięć i koncentrację oraz uczy sztuki argumentowania (dzieci uzasadniają, dlaczego znaleziona para jest właściwa) jednocześnie sprawdza, czego dzieci się nauczyły i co zapamiętały[5]. Na etapie podsumowania zajęć możemy zakończyć pracę z dziećmi. W szkole nauczyciel zazwyczaj zadaje jeszcze **zadanie domowe.** Naszym zadaniem domowym może być na przykład polecenie pomalowania przedmiotów z masy solnej wykonanych przez dzieci lub wręczenie wydrukowanej kartki do kolorowania, łamigłówki, krzyżówki – tematycznie związanej z naszym gospodarstwem, na której dodatkowo mogą znajdować się dane teleadresowe naszej zagrody (informacja dla rodziców chętnych do ponownego odwiedzenia zagrody itp.).

Kilka zasad kształcenia

Podstawowe zasady kształcenia – (wg Cz. Kupisiewicza) *normy postępowania dydaktycznego, przestrzeganie których pozwala nauczycielowi zaznajomić uczniów z podstawami usystematyzowanej wiedzy, rozwijać ich zainteresowanie i zdolności poznawcze, wpajać określone poglądy i przekonania oraz wdrażać do samokształcenia.*

[5] Prezentowane gry i zabawy mogą być wykorzystywane zarówno na etapie końcowym lekcji, jak również na innych etapach.

Z kolei zdaniem Wincentego Okonia, zasady nauczania to *ogólne normy postępowania dydaktycznego określające, jak należy wcielać wżycie cele dydaktyczne*.

Wśród najważniejszych zasad, które powinniśmy uwzględniać prowadząc zajęcia w warunkach gospodarstwa wiejskiego, znajdują się:

- **Zasada poglądowości –** zasada respektująca drogę między konkretem a abstrakcją („od rzeczy, do abstrakcji" i odwrotnie) zakładająca stosowanie następujących reguł:
  - najpierw zaznajamiamy dziecko z rzeczą, później ze słowem,
  - przechodzimy od tego, co uczniowi bliskie i znane, do tego, co dalekie i nieznane,
  - w nauczaniu bazujemy na bezpośrednim poznawaniu rzeczywistości (poprzez obserwację, doświadczenie, różnorodne czynności praktyczne, które stanowią punkt wyjścia do szerszego zrozumienia rzeczy, zjawisk),
  - aby wiedza ucznia była rzetelna, trwała i operatywna, umiejętnie kierujemy jego działaniami poznawczymi, tzn. dostarczamy odpowiednich wskazówek i zwracamy uwagę na istotne cechy poznawcze przedmiotu.
- **Zasada przystępności** (stopniowania trudności) – polegająca na przechodzeniu od tego, co znane, do tego, co nieznane, od tego, co łatwiejsze do tego, co trudniejsze.
- **Zasada samodzielności –** polegająca na wdrażaniu dzieci już od najmłodszych lat do dokonywania samodzielnych wyborów oraz planowania i wykonywania pracy wraz z kontrolą i samokontrolą jej wyników.
- **Zasada wiązania teorii z praktyką –** zasada podkreślająca konieczność przygotowania ucznia do racjonalnego wykorzystywania wiedzy teoretycznej w różnych sytuacjach praktycznych oraz do przekształcania rzeczywistości.
- **Zasada operatywności wiedzy uczniów –** zasada zwracająca uwagę na kształcenie umiejętności posługiwaniu się zdobytą w czasie nauki szkolnej i pozaszkolnej wiedzą oraz wykorzystywania jej w świadomy i planowy sposób tak, by wiedza bierna stawała się operatywną.
- **Zasada trwałości wiedzy –** polegająca na takim doborze metod i środków dydaktycznych, by wiedza uczniów była jak najbardziej trwała, usystematyzowana i użyteczna.

» **Zasada indywidualizacji i uspołecznienia –** zasada podkreślająca indywidualne możliwości, zdolności, tempo pracy uczniów i uwzględniająca je podczas prowadzenia zajęć w grupie, przy jednoczesnej dbałości o ich „uspołecznienie", wzajemną współpracę, pomoc czy odpowiedzialność.

O roli porządku i rozsądku, czyli przygotowanie organizacyjne

Przygotowanie organizacyjne polega na przygotowaniu miejsca, środków i pomocy, które będą potrzebne do prowadzenia zajęć.

Miejsce

Przygotowując zagrodę do przyjmowania dzieci powinniśmy przede wszystkim zapewnić im bezpieczeństwo (nie tylko w miejscu prowadzenia zajęć, ale również na ścieżkach, którymi będą się poruszać, i całym otoczeniu, do którego będą miały dostęp). Jeśli w naszym gospodarstwie znajdują się pojazdy, maszyny rolnicze i narzędzia, składowane są środki ochrony rośli, nawozy itp. musimy pamiętać o bezpiecznym wydzieleniu miejsc, do których dzieci nie będą miały dostępu. Jeśli w zagrodzie znajdują się zwierzęta gospodarskie, musimy pamiętać o takim zaplanowaniu ścieżki zwiedzania, by umożliwić dzieciom ich bezpieczną prezentację.

Aby nie być zależnym od kaprysów pogodowych, powinniśmy przygotować zaciszne, przynajmniej zadaszone miejsce, w którym dzieci będą mogły przez chwilę usiąść. Nie jest konieczne budowanie sali lekcyjnej i wyposażanie jej w ławki, tablicę i kredę, w zagrodzie wystarczą praktyczne ławy czy pieńki.

Przygotowanie oraz dobór środków i pomocy dydaktycznych poprzedzamy analizą danych z zakresu: liczebności grupy, wieku dzieci, tematu i treści zajęć, metod które chcemy zastosować.

2. Realizacja zajęć

Realizacja zajęć w zagrodzie edukacyjnej powinna przebiegać według ustalonego wcześniej scenariusza. W części „wprowadzającej" musimy pamiętać o krótkim zaprezentowaniu gospodarstwa, podania tematu zajęć oraz planu dnia. Konieczne jest, by gospodarz zapoznał dzieci z zasadami zachowywania się i postępowania w zagrodzie – w tym unikania zagrożeń. Na zakończenie realizacji osoba prowadząca zajęcia powinna zapytać dzieci o wrażenia i poprosić o wstępną ocenę wizyty.

Dla ułatwienia, można przygotować scenariusz, który będzie stanowić rodzaj wzoru lekcji modyfikowanej i dostosowywanej do wymagań różnych grup.

Schemat scenariusza zajęć w zagrodzie edukacyjnej

CZĘŚĆ OGÓLNA

Nazwa zagrody: .....

Osoba(y) prowadząca(e): .....

Data: .....

Czas trwania: .....

Grupa (równowiekowa/ różnowiekowa, liczebność)**:** .....

Temat zajęć: Cel ogólny:

.....

Wymagania szczegółowe/Cele szczegółowe

Wiadomości:

a) zapamiętanie (definiowanie, formułowanie, nazywanie, określanie, opisywanie, wymienianie):

.....

.....

.....

b) zrozumienie (odróżnianie, odpowiadanie, przytaczanie, wyjaśnianie, łączenie, ilustrowanie):

.....

.....

.....

.....

Umiejętności:

a) stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych (kształtowanie umiejętności: klasyfikowania, kontrolowania, mierzenia, ważenia, liczenia, szacowania, porządkowania, wnioskowania, uzasadniania, wykonywania różnych czynności związanych z produkcją rolną w gospodarstwie):

.....

.....

.....

b) stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych (kształtowanie umiejętności: analizowania, badania, diagnozowania, kierowania, krytykowania, prognozowania, tworzenia, weryfikowania, ewaluacji):

.....

.....

Postawy (kształtowanie postaw i zachowań, wyrabianie nawyku, uświadamianie):

.....

.....

Sposób prowadzenia zajęć

(preferowane metody samodzielnego dochodzenia do wiedzy (uczenie się przez odkrywanie), metod waloryzacyjnych (uczenie się przez przeżywanie) oraz metod aktywizujących z wykorzystaniem klasycznych (pogadanka, opowiadanie, dyskusja, pokaz, zajęcia praktyczne, gry i zabawy):

.....

.....

.....

Środki i pomoce dydaktyczne:

.....

CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

.....

Literatura:

.....

Przebieg zajęć

Wprowadzenie

.....

.....

Rozwinięcie

.....

.....

.....

Podsumowanie/„zadanie domowe”

.....

.....

Zakończenie (uwzględniające ewaluację, sposób prowadzenia oceny)

.....

.....

.....

Autoewaluacja
Przygotowanie merytoryczne:

.....

Przygotowanie metodyczne:
a) w jakim zakresie zrealizowano cel ogólny i cele szczegółowe:

.....

.....

b) jak oceniam skuteczność zastosowanych form, metod pracy, użycia pomocy dydaktycznych:

.....

.....

Przygotowanie organizacyjne
Co wymaga poprawy:

.....

.....

3. Ewaluacja

Ocena zajęć, etap polegający na dokonaniu oceny przez wszystkich uczestników (nauczycieli, dzieci oraz gospodarzy i domowników uczestniczących w zajęciach). Można stosować różne narzędzia służące ocenie: ankiety, pytania, rysunki i opowiadania tworzone przez dzieci na podstawie wrażeń z wizyty. Do innych pośrednich narzędzi należy kontrola poziomu wiedzy prowadzona przez nauczyciela.

Wszystkie powyższe etapy, przyczyniają się do dobrej organizacji zajęć, zaś Ocena wizyty służy głównie ewaluacji, która stanowi podstawę do doskonalenia i podnoszenia jakości oferowanych usług w zagrodach edukacyjnych.

II. PRZYKŁADY GIER I ZABAW ORAZ AKTYWNOŚCI, KTÓRE MOGĄ BYĆ PODEJMOWANE PRZEZ DZIECI W ZAGRODZIE EDUKACYJNEJ (Z PRAKTYK SZWAJCARSKIEJ SZKOŁY W ZAGRODZIE CHŁOPSKIEJ SCHUB)

1. Polowanie na obiekty

Przygotuj listę przedmiotów, których dzieci będą szukać w gospodarstwie.
Pomoce:

- jedna torba na grupę
- kartka z wykazem przedmiotów do znalezienia

PRZYKŁADOWE PRZEDMIOTY:

- pióro kury, indyka, kaczki
- kłujący liść
- garść siana
- kwiat, warzywo, owoc
- grabki, miotła
- wiaderko, konewka
- jajko

Cel: *samodzielne odkrywanie gospodarstwa*

2. Pochodzenie produktów

Cel: *znalezienie surowca, z którego pochodzą przetworzone produkty*

Dzieci otrzymują od gospodarza (lub przywożą ze sobą) produkty spożywcze typu: jogurt, masło, ser, frytki, kiełbasa, chleb, ciastka.

Ich zadanie polega na poszukiwaniu surowców, z których powstały (mleko, ziemniaki, zboża, ...) i miejsc, w których rosną lub powstają.

Pomoce:

- koszyk z produktami ze sklepu (1 na grupę)

3. Zgadnij, jakie to zwierzę

Wybrany uczeń naśladuje zachowanie zwierzęcia (np. ruchy, sposób jedzenia, wydawane odgłosy) i opisuje go. Pozostałe dzieci próbują odgadnąć, co to za zwierzę. Ten, kto odgadnie, staje się osobą naśladującą wybrane przez siebie zwierzę.

4. Rajd po gospodarstwie

Cel:
poznaj profile produkcji gospodarstwa, jego najbliższe otoczenie oraz usytuowanie w odniesieniu do regionu

Wraz z mapą dzieci poruszają się po gospodarstwie, „zaliczając" oznakowane punkty. Każdy punkt (przystanek na ścieżce) stanowi miejsce, gdzie przeprowadza się obserwacje i nazywa rodzaje produkcji rolnej.

Pomoce:

- mapa regionu
- atlas samochodowy

Uwagi: Pobaw się w przewodnika. Wymyśl program wycieczki do gospodarstwa. Program powinien zawierać takie punkty/przystanki, które uwzględnią rodzaj i charakter produkcji prowadzonej w gospodarstwie.

5. Profesjonalista

Cel:
umożliwienie dzieciom odkrywania gospodarstwa w sposób adekwatny do ich potrzeb poznawczych, ruchowych, zainteresowań i predyspozycji

Dzieci w trakcie wizyty stają się projektantami, reporterami, fotografami, architektami, botanikami, zoologami, mechanikami, kucharzami, ogrodnikami. Każdy, zgodnie ze swoją „rolą" ma za zadanie zebrać informacje, które później zaprezentuje pozostałym dzieciom.

6. Spirala

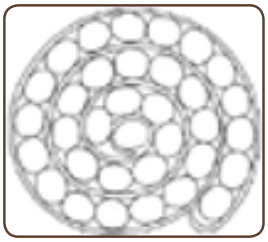

Zabawa polegająca na grze w kości i przesuwaniu pionków na miejsca, w których należy wykonać zadanie.

Pomoce:

» plansza do gry: należy narysować spiralę oraz zaprojektować (zaplanować) działania i nanieść je na planszę,
» kości, warcaby, pionki, kartki papieru, kredki, aparat fotograficzny.

Instrukcja gry:

1. Wybierz co najmniej dwadzieścia zadań (czynności na co dzień wykonywanych w gospodarstwie) i umieść je w ponumerowanych polach.
2. Zostaw trochę pustego miejsca na niespodzianki.
3. Podziel dzieci na grupki 3-4 osobowe.
4. Dzieci rzucają kostką i przesuwają pionek na pole, na którym znajdują się karteczki z zadaniami.
5. Grupka wykonuje zadnia zapisane na kartonikach (jeśli trafią na puste pole, nauczyciel lub gospodarz wymyśla jakąś „niespodziankę").
6. Wygrywają te dzieci, którym uda się wykonać poprawnie wszystkie zadania.

Przykłady zadań

Ogród:

» zmierz krokami obwód rabaty kwiatowej,
» znajdź kwiat lub zioło o przyjemnym zapachu,
» znajdź roślinę, która wydaje czerwony owoc

Obora:

» policz zwierzęta w oborze,
» zrób zdjęcie cielakowi,
» wskaż, z których zwierząt pozyskiwane jest mleko

Kurnik:

» narysuj łapę kury,
» wsyp ziarna kurczętom,
» zbierz jajka

Sad:

» znajdź w sadzie jabłoń,
» zerwij i przynieś liść,
» policz drzewa owocowe w sadzie,
» skopiuj na kartce wzór kory

Cel: *samodzielne odkrywanie gospodarstwa*

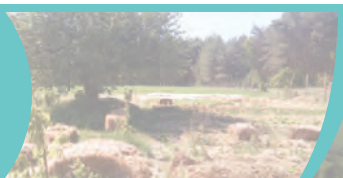
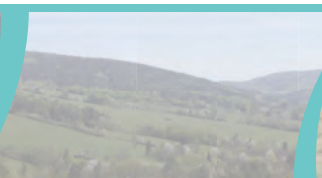

7. Polisensoryczne (wielozmysłowe) poznawanie zagrody

Wzrok

Cel: *ćwiczenie spostrzegawczości, obserwacji i zapamiętywania*

- Obserwacja budynków, zwierząt, drzew i roślin, porównywanie i rozpoznawanie zapamiętanych obiektów.
- Obserwacja obiektów, późniejsze wyliczanie ich przy zamkniętych oczach.

Słuch

Cel: *poznawanie odgłosów powstających w gospodarstwie*

- Słuchanie niektórych dźwięków (ludzi, zwierząt, wody i urządzeń) słyszalnych w gospodarstwie.
- Rozróżnianie hałasu miejskiego od dźwięków gospodarstwa.
- Określanie pochodzenia dźwięków.
- Naśladowanie odgłosów zwierząt.

Gra „Gąsienica – ŚLEPY ODKRYWCA"

Ta gra to ciekawy sposób na odkrywanie gospodarstwa. Tworzymy grupę 5-6 uczniów, którzy z zasłoniętymi oczami formują gąsienicę. Uczniowie stają jeden za drugim, opierając ręce na ramionach kolegi stojącego przed nim. Nauczyciel lub gospodarz bierze pierwsze dziecko, będące głową gąsienicy, za rękę i prowadzi powoli po terenie gospodarstwa. Gąsienica porusza się w ciszy, więc można lepiej usłyszeć wszystkie dobiegające dźwięki. Ścieżka powinna przebiegać przez miejsca, w których można usłyszeć różne odgłosy i w których wiele się dzieje.

Cel: *ćwiczenie uwagi i koncentracji, rozpoznawanie i identyfikowanie dźwięków*

Percepcja: Uczniowie z zamkniętymi oczami próbują rozpoznać jak największą ilość odgłosów. Kto rozpoznaje odgłos, podnosi rękę. Później przeprowadzamy rozmowę na temat zapamiętanych odgłosów i je identyfikujemy.

Dotyk

Cel: *rozpoznawanie różnych struktur i materiałów*

Z zasłoniętymi oczyma dzieci rozpoznają produkty ukryte w worku.

Przykładowe przedmioty: owoce i warzywa, słoma, siano, trawa, wełna, piórka, sierść zwierząt, plastik, żelazo itp...

Marsz w parach (jedno dziecko jest przewodnikiem, drugie ma zasłonięte oczy) po piasku, kamieniach, ziemi, trawie czy ściernisku.

Smak

Wybieramy różne produkty z gospodarstwa i dajemy dzieciom do skosztowania i dokonania podziału na smaki: słony, słodki, kwaśny i gorzki.

Dajemy dzieciom różne próbki napojów: mleka, soku jabłkowego, wody, syropu owocowego, zimnej herbaty.

Cel: *poznawanie różnych smaków, kształtowanie świadomości konsumenckiej i wyrabianie nawyków zdrowego żywienia*

Dajemy dzieciom:

- » próbki jogurtów w tym samym kolorze: banan, wanilia, cytryna, ananas, naturalny);
- » próbki dżemów o różnych smakach;
- » surowe warzywa;
- » miód, orzechy i inne nieprzetworzone produkty z naszego gospodarstwa.

Możemy również zaproponować porównywanie smaków produktów przetworzonych pochodzących ze sklepów z produktami powstałymi w gospodarstwie, np.: jogurtów, lodów, serów, wędlin. Przy okazji możemy przeprowadzić zajęcia z czytania etykiet.

Zapach

Cel: *rozróżnianie i zapamiętywanie zapachów*

Rozpoznawanie z zasłoniętymi oczyma różnych zapachów:

- » napojów (mleko, sok jabłkowy, woda);
- » warzyw i ziół (marchew, seler, koper, nać pietruszki);
- » produktów z gospodarstwa (serów, wędlin);
- » innych zapachów, np.: mokrej trawy, zaoranej ziemi, kory drzew itp.

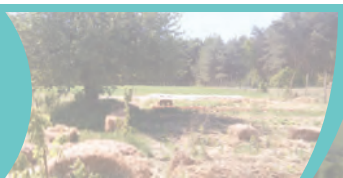
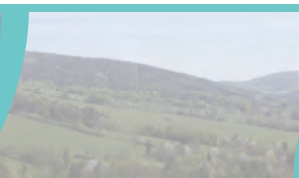

BIBLIOGRAFIA

Okoń W., Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej. PWN, Warszawa, 1987.

Okoń W., Słownik pedagogiczny. Wyd. 5, PWN, Warszawa, 1992.

Więckowski R., Pedagogika wczesnoszkolna. WSiP, Warszawa, 1993.

Kupisiewicz Cz., Podstawy dydaktyki ogólnej. Polska Oficyna Wydawnicza „BGW", Warszawa, 1996.

Kołodziejczyk W., Kształtowanie kreatywnych postaw uczniów, Dyrektor Szkoły, 3/2000.

Tarszkiewicz-Kotańska M., Zasady skutecznej komunikacji w nauczaniu i wychowaniu, Wydawnictwo Verlag Dah fer Sp. Z. 0.0., Warszawa, 2003.

Taraszkiewicz M. & Coline Rosę, Atlas efektywnego uczenia (się) Nie tylko dla nauczycieli część 1, Transfer Learning, Warszawa, 2006.

GardnerH., Inteligencje wielorakie. Nowe horyzonty w Teorii i Praktyce. Laurum, Warszawa, 2009.

Klimowska-Bobula E., Lasota A., Metodyka prowadzenia zajęć w warunkach gospodarstwa wiejskiego, Centrum Doradztwa Rolniczego Oddział w Krakowie, Kraków 2011.

Tłum. Tomaszewska A., Szkota w gospodarstwie rolnym, Podręcznik dla koordynatorów projektu gospodarstw edukacyjnych oraz Kryteria jakościowe, 2013.

Klimowska-Bobula E., Metodyka nauczania w praktyce szwajcarskiej szkoły w zagrodzie chłopskiej (SCHuB), ŚODR Częstochowa 2014.

Pakiet materiałów do samokształcenia Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych 2020 obejmuje:

1. Wprowadzenie do zagadnień edukacji w gospodarstwie rolnym
2. Koncepcja i funkcjonowanie Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych
3. Prawne uwarunkowania prowadzenia działalności edukacyjnej w gospodarstwach rolnych
4. Edukacja w zagrodach edukacyjnych w kontekście dokumentów programowych wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego
5. Praktyczne zastosowanie psychologii rozwojowej w zagrodach edukacyjnych
6. Podstawy metodyki zajęć organizowanych w warunkach gospodarstwa wiejskiego
7. Ścieżka miodu. Twórcze wykorzystanie zasobów gospodarstwa rolnego do celów edukacyjnych
8. Ścieżka jajka. Twórcze wykorzystanie zasobów gospodarstwa rolnego do celów edukacyjnych
9. Edukacyjne scenariusze permakultury w ogrodzie jadalnym
10. Agrobioróżnorodność i gospodarka w obiegu zamkniętym
11. Nasiona z własnego ogródka: edukacja i praktyka
12. Produkt lokalny w ofercie zagród edukacyjnych

ISBN 978-83-63313-23-4

www.zagrodaedukacyjna.pl
Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie
ul. Meiselsa 1, 31-063 Kraków, tel. 12 424 05 23 (13),
fax: 12 424 05 05, mail: drow.krakow@cdr.gov.pl